

---

## EUHARISTIJSKA KATEHEZA – BÎT I PRETPOSTAVKE

Jadranka Garmaz, Zagreb

UDK: 265.3  
Izvorni znanstveni rad  
Primljeno 4/2003.

### Sažetak

Članak se sastoji od dva dijela. U prvom se polazi od društveno-religijskih istraživanja i utvrđene činjenice rascjepa između ispovijedanja vjere i vjerske prakse (roditelja prvopričesnika). Zatim se u kontekstu Pashe prikazuje misaona struktura i specifičnost Euharistije, a potom se promišlja o utjecaju Euharistije na svakodnevicu vjernika.

Fragmentarno poimanje Euharistije i privatizirano življenje vjere predstavljaju izazov za euharistijsku katehezu koja se ne bi smjela realizirati bez prethodne analize konteksta i sudionika iste: kao središnja tajna Crkve Euharistija ujedinjuje liturgijsko-sakramentalni vid vjere i konkretnu svakodnevicu vjernika te integrira sva životna područja. Simbolički i teološki sadržaj Euharistije (Kristova prisutnost, pretvorba darova i zajedničarski karakter) nude novu, "euharistijsku" hermeneutiku života i bacaju novo svjetlo na svakodnevni život vjernika.

U drugom se dijelu najprije promišlja o euharistijskoj duhovnosti kao stilu življenja prema euharistijskim "normama" predanja, dijeljenja i zajedništva. S obzirom na temeljne zadaće Crkve u euharistijskoj se katehezi ide za uspostavljanjem novoga odnosa prema euharistijskom slavlju, za otkrićem kako osobne tako i zajedničarske dimenzije Euharistije te za anticipiranjem euharistijskog načina življenja. U tom je smislu euharistijska kateheza interaktivni komunikativni proces koji osjetljava odnos između Euharistije i konkretne svakodnevice.

Ključni pojmovi: Euharistija, Pasha, euharistijska hermeneutika življenja, euharistijska duhovnost, euharistijska kultura življenja, euharistijska kateheza.

## I. EUHARISTIJA - IZVOR I CILJ KATEHEZE

Euharistija kao temeljna tajna Crkve nužno je povezana s katehezom i svakodnevnim kršćanskim življenjem. Ta se veza često nalazi na margini svijesti mnogih kršćana pa i mnogih katehetskih promišljanja. Stoga ću u daljnjem tekstu promišljati o konzekvencijama toga odnosa za euharistijsku katehezu. Metodčki se oslanjam na teorijski kontekst katoličke dogmatike i katehetike, o čijem međusobnom odnosu s obzirom na crkvenu praksu euharistijske kateheze želim reflektirati i eksplicirati.

## 1. Zašto baš "euharistijska" kateheza?

Polazište ovih promišljanja čine istraživanja o konkretnoj društveno-religijskoj situaciji u našoj zemlji, jer, kao što *Opći direktorij za katehezu* u br. 279 kaže, analiza vjerske situacije te sociokulturnih vjerskih uvjeta svake partikularne Crkve i rezultati tih istraživanja trebaju biti polazna točka svake katehetske djelatnosti.<sup>1</sup> "Riječ je o posvješćivanju stvarnosti o kojoj se razmišlja u odnosu na katehezu i njezine potrebe."<sup>2</sup>

U vlastitom društveno-religijskom istraživačkom radu<sup>3</sup> došla sam do mnogih zanimljivih rezultata od kojih u ovom članku izdvajam sljedeće:

Rezultati kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja ukazuju na to da Euharistija<sup>4</sup> može biti shvaćena kao središnja točka rasta, produbljivanja i doživljavanja vjere, no može biti i središnja točka kateheze roditelja.<sup>5</sup> Nasuprot tome, religiozna praksa roditelja

<sup>1</sup> Usp. Zbor za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Zagreb, 2000. (ubuduće ODK), br. 279.

<sup>2</sup> ODK 279.

<sup>3</sup> U okviru moje disertacije "Ist das eucharistische Geheimnis lebensrelevant? Grundlagen einer Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext Kroatiens, Theologische Fakultät der Universität Innsbruck 2002., u veljači 2000. g. u Zagrebu sam provela kvantitativno (ankete s ukupno 116 roditelja na tri župe) i kvalitativno istraživanje (4 intervjua sa župnicima i katehetama) o stanju i perspektivama kateheze roditelja u okviru pripreme za Prvu pričest njihove djece.

<sup>4</sup> Prema gore navedenom istraživanju Euharistija je pod vidom sv. pričesti velika pomoć u životu i ispunjenje čežnje za Bogom za najveći dio roditelja (70 %).

<sup>5</sup> Prema istraživanju u drugom dijelu disertacije vidljivo je da su roditelji visoko vrednovali Euharistiju, da su duboko emocionalno povezani sa sv. pričesti, da je

pokazuje da samo polovica onih koji se izjašnjavaju da je vjera za njih važna, redovito odlazi na sv. misu i prima sv. pričest. Budući da istraživanje u ovom opsegu obuhvaćanja ispitanika nije dovoljno za postizanje opće značajnih teza, poslužila sam se nekim za ovu temu zanimljivim rezultatima društveno-religijskih istraživanja koja su provedena proteklih godina u Hrvatskoj.<sup>6</sup> Prema rezultatima tih istraživanja kršćanstvo se u Hrvatskoj može označiti više kao "tradicionalno", što znači da vjersko uvjerenje ima jako mali utjecaj na život vjernika i njihovu vjersku praksu.<sup>7</sup> U Hrvatskoj se isto kao i u ostalim zemljama Srednje (Istočne) Europe događa proces individualizacije. On vodi k pluralizaciji vjerskih stavova u kojoj je nerijetko kršćanska vjera izmiješana s najrazličitijim poimanjima i shvaćanjima vjernika, a koji su u suprotnosti s nekim osnovnim kršćanskim uvjerenjima.<sup>8</sup> Proces individualizacije ne mora se nužno negativno interpretirati. Pozitivna se strana može sastojati u subjektivaciji vjernika, u kojoj se čovjeka poima kao subjekt i utoliko se proces individualizacije može okrenuti u proces personalizacije.

Daljnja značajka vjerske situacije u našoj zemlji jest činjenica da primanje sv. pričesti kod sve većeg broja vjernika ima samo vanjski, ritualni karakter i da rascjep između životne stvarnosti i euharistijskog slavlja postaje sve dublji.<sup>9</sup> Možda se to može i ovako reći: odnos između obreda i stvarnosti narušen je. Odnos nedjeljnoga liturgijskog slavlja i svakodnevne stvarnosti kod većine

---

vjera jako važna dimenzija u životu. Posebno se to odnosi na sakrament Euharistije. Ali samo polovica onih koji kažu da je "vjera" za njih važna (pod ovim pojmom oni ne shvaćaju vjeru u svim njezinim dimenzijama, nego fragmentarno) odlazi na sv. misu i prima pričest.

- <sup>6</sup> Usp. Internacionalni projekt "Aufbruch" pastoralnog foruma u Beču: Miklos Tomka, Paul M. Zulehner, *Religion im gesellschaftlichen Kontext Ost (Mittel) Europas*, Ostfildern, 2000.; Andras Mate-Toth, Pavel Mikluscak, *Nicht wie Milch und Honig: unterwegs zu einer Pastoraltheologie Ost (Mittel) Europas*, Ostfildern, 2000; usp. projekt "Vjera i moral u Hrvatskoj" čiji su rezultati objavljeni u: BS 68 (1998), br. 4.
- <sup>7</sup> Usp. Pero Aračić, Goran Črpić, Krunoslav Nikodem, *Vjerska situacija u Hrvatskom tranzicijskom društvu prema Istraživanju "Aufbruch". Pastoralne posljedice za Crkvu u Hrvatskoj*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 12 (2000), str. 775-815, ovdje 809.
- <sup>8</sup> Npr. vjerovanje u reinkarnaciju umjesto u uskrsnuće.
- <sup>9</sup> Usp. Pero Aračić, Goran Črpić, Krunoslav Nikodem, *Vjerska situacija u Hrvatskom tranzicijskom društvu prema Istraživanju "Aufbruch". Pastoralne posljedice za Crkvu u Hrvatskoj*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 12 (2000), str. 814.

vjernika samo je umjetan, izvana održavan odnos kojega se bez vidljive štete može odreći.<sup>10</sup>

Ako se vjera shvaća kao hermeneutika života,<sup>11</sup> dakle kao određeno tumačenje života, pretpostavlja se da ona onda ima integrativnu ulogu. Gdje ta integrativna uloga vjere više nije vidljiva, gdje se vjera poima kao zasebno područje ljudskoga života pored mnogih drugih (zanimanje, slobodno vrijeme...), ona gubi svoj integrativni karakter tako da život, tj. svakodnevica, s jedne strane, i vjera, s druge strane, ostaju razdvojene. Gdje stvarnost vjere više ne vrijedi za sva područja ljudskog življenja, gdje se više ne živi ono što se u euharistijskom slavlju slavi, gdje se više ne slavi ono što se živi, nastaje raskorak između liturgije i života, između ispovijedanja vjere i vjerskoga života.

Refleksija ovog odnosa euharistijskog slavlja i svakodnevice predstavlja poseban izazov za (euharistijsku) katehezu. Stoga ću u sljedećem koraku najprije pokušati doći do odgovora na pitanje: u kakvom odnosu stoje euharistijsko slavlje i kateheza?

## 2. Euharistija – temeljna tajna Crkve. Izvor i cilj kateheze

Prema riječima Drugoga vatikanskog sabora, Euharistija se naziva izvorom crkvenog života jer se u njoj Isus stvarno i zbiljski posadašnjuje.<sup>12</sup> U sljedećim recima želim kratko predstaviti vlastito teološko poimanje Euharistije u odnosu na katehezu. S učenjem Crkve pokušavam sažeto odgovoriti na pitanje: zašto je Euharistija središnja i neizostavna tajna za nas kršćane te ona katehezu tako duboko prožima a kateheza njome dobiva svoje temeljno određenje?<sup>13</sup>

Spisi Novoga zavjeta smještaju ustanovljenje Euharistije u okvir pashalne večere. S tim već danim okvirom pashalne večere pokušat ću predstaviti misaonu strukturu Euharistije da bih prikazala

<sup>10</sup> Usp. Theodor Schneider, *Zeichen der Nähe Gottes. Grundriss der Sakramententheologie*, Mainz, 1979., str. 143.

<sup>11</sup> Usp. Jürgen Werbick, *Glauben lernen aus Erfahrung*, München, 1989., str. 73; Anselm Grün, *Glauben als Umdeuten – glauben, lieben, loben*, Münster-schwarzach, 1986., str. 11; Jadranka Garmaz, *Ist das eucharistische Geheimnis lebensrelevant? Grundlagen einer Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext* Kroatians, Zagreb, 2003., str. 12-13.

<sup>12</sup> Usp. SC 7.

<sup>13</sup> Usp. ODK 97-116. Sjetimo se da u središtu kateheze stoji osoba Isusa Krista koji je na poseban način prisutan u Euharistiji.

“temeljni stav” koji iz Euharistije proizlazi i kako bi se vidjela njezina važnost za katehezu.<sup>14</sup> Na taj način želim doći do višestrukog bogatstva Euharistije i njezine važnosti za Crkvu i katehezu. U žarištu mojega interesa leži Kristova prisutnost u Euharistiji, pretvorba i zajedničarski karakter Euharistije. Ta tri središnja teološka sadržaja euharistijskog događaja još više dolaze do izražaja kada se promatraju u odnosu na židovsku pashalnu večeru.

Pasha je bila višedijelna. Sadržavala je: anamnezu, epiklezu, prinos, zahvalu i zajedništvo.<sup>15</sup>

Na strukturi pashalnog slavlja mogu se vidjeti i osnovni kršćanski sadržaji euharistijske vjere.

## 2.1. “Anamneza” - Bog dolazi k nama sada<sup>16</sup>

Anamneza je sjećanje i posadašnjenje one povijesti izraelskoga naroda kada je Bog spašavao izraelski narod i činio divna djela za Izrael: izveo ih u Obećanu zemlju i učinio ih svojim narodom.

U euharistijskom slavlju Crkve u kojem se kršćani sjećaju novoga spasenja čovjeka kroz milosna djela Kristova, sjećaju se Božjeg zahvata u povijesti, povijesti grijeha, koja je preokrenuta u povijest spasenja. Kao što se Izrael sjeća milosnih Božjih djela i pritom gradi svoj identitet kao narod i zajednica, tako se u anamnezi Euharistije kršćani sjećaju povijesti spasenja u Novom savezu. To je sjećanje konstitutivni element u izgradnji Crkve kroz euharistijsko slavlje.

Vjernici se posebno sjećaju povijesti spasenja po Kristu i nastanka Crkve iz mnogih naroda. Crkva koja slavi Euharistiju sjeća se vlastite povijesti s Bogom i njezina vrhunca u Kristovu dolasku.

Osnovna struktura anamneze je posadašnjujuće sjećanje na Krista i susret s Isusom Kristom u povijesti. Sam je Krist sa svim što je učinio za nas (svojim utjelovljenjem, svojom službom, naukom, svojom patnjom, žrtvom, smrću, uskrsnućem, uzašašćem, poslanjem Duha Svetoga) prisutan u ovoj anamnezi i poklanja nam

---

<sup>14</sup> Pritom se oslanjam na: Lothar Lies, *Sakramententheologie. Eine personale Sicht*, Graz, Wien, Köln, 1990.

<sup>15</sup> U pashalnoj je večeri židovskoga naroda zajedno s događajem anamneze prisutna i koilonija jer se Izrael kao cijeli narod sjećao vlastite povijesti spasenja. Kršćani se sjećaju Isusova poslanja također kao Božji narod: ne pojedinačno, nego kao zajednica koja je jedino moguća u Isusu Kristu.

<sup>16</sup> Usp. Michael Kunzler, *Leben in Christus. Eine Laienliturgik zur Einführung in die Mysterien des Gottesdienstes*, Paderborn, 1999., str. 126 s.

zajedništvo sa sobom.<sup>17</sup> Sjećanje na Kristovu muku, njegov križ i smrt poradi našega spasenja ujedno je i proslava u kojoj Crkva slavi i najnovije Božje djelovanje. Bog djeluje u poslanju Sina: Sin je kao osoba jedno s Ocem (Iv 1,1), stoga ga Otac ne napušta u poslanju. Ovim posadašnjujućim sjećanjem Crkve, koje nazivamo anamnezom, čovjek biva uzet u odnos Oca i Sina.

## 2.2. Prinos i žrtva hvale - dopustiti da Bog na nas djeluje<sup>18</sup>

U prinosu i pashalnoj žrtvi zahvale prisutni su znakovi sjećanja na ljudsku nevolju: vino je oznaka Izraela i njegova truda, gorko zelje podsjeća na život u Egiptu, pashalno janje simbol je zaštite izrael-skoga naroda (usp. Izl 12,21-27), beskvasni kruhovi simbol su oslobođenja iz Egipta.<sup>19</sup> Ti znakovi ukazuju na spasonosna djela Jahvina<sup>20</sup> koja su ujedno za Izraelce znaci povijesti grijeha okrenute u povijest spasenja i kao takvi znaci su žrtve hvale, prinosa i prikazanja Bogu.

Euharistijska epikleza<sup>21</sup> osim molbe Ocu za Kristovu prisutnost sadrži i molbu da Bog bude blizu i da štiti svoj narod kako u prošlosti tako i danas i u budućnosti. Epikleza proizlazi iz sjećanja na egzistencijalne potrebe i na Boga koji iz te muke spašava i vodi. Ona daje snagu da se moli za Božju blizinu danas i sutra: Crkva koja je svjesna svoje egzistencijalne izgubljenosti bez Boga moli za svoje uvijek novo udomljenje u Bogu, okreće se k njemu i zahvalno donosi sve ono što je od njega primila. U zahvali Bogu Crkva predaje sebe i sve ono što ona je u svakom pojedincu sa sviješću: bez Tebe ne bismo mogli ništa učiniti ni danas, ni sutra, ni u vječnosti.<sup>22</sup> U euharistijskoj epiklezi

<sup>17</sup> Lima, Eucharistie 6. Prema Franz Josef Nocke, *Spezielle Sakramentenlehre. Eucharistie*, u: Schneider, Theodor (ur.), *Handbuch der Dogmatik*, Düsseldorf, 1992., str. 295.

<sup>18</sup> Usp. Michael Kunzler, *Leben in Christus. Eine Laienliturgik zur Einführung in die Mysterien des Gottesdienstes*, Paderborn, 1999., str. 288.

<sup>19</sup> Usp. Ivan Bodrožić, *Euharistija: od povijesti do vječnosti*, Zagreb, 2000., str. 18-19.

<sup>20</sup> Usp. *Isto*, str. 72.

<sup>21</sup> "Molimo te, zato, Gospodine: neka Duh Sveti posveti i ove darove te postanu Tijelo i Krv Gospodina našega Isusa Krista, da proslavimo ovo veliko otajstvo što nam ga on ostavi za savez vječni. *Rimski misal*, 2000., Zagreb, treće hrv. izdanje, str. 415.

<sup>22</sup> Lothar Lies, *Sakramententheologie. Eine personale Sicht*, Graz, Wien, Köln, 1990., str. 72.

Crkva moli za sakramentalnu Kristovu prisutnost po Duhu Svetom i za zajedništvo ljudi s tim sakramentalnim Kristom.<sup>23</sup>

Sam Krist koji je prisutan u Duhu Svetom subjekt je euharistijskog događaja. On ispunjava svoje obećanje i donosi svoju blizinu. Kristov je dolazak kao i svako osobno samodarivanje dinamički proces: Krist dolazi među one koji su sabrani u njegovo ime, u naviještanju Riječi, u anamnezi posljednje večere, u lomljenju i blagovanju kruha. On dolazi sa svom svojom poviješću: budući da je Kristovo uskrsnuće aktualizacija njegove životne povijesti, dolaskom uskrsloga posadašnjuje se i njegov život i njegova patnja, njegova ljubav i žrtva, koja je proizašla iz te ljubavi.<sup>24</sup>

### 2.3. Koinonija – darovano “mi”<sup>25</sup>

Pasha ima bitno zajedničarski karakter. To je vidljivo već na početku pashalne večere. Anamneza i koinonija (posadašnjujuće sjećanje i zajedništvo) ne mogu se jedno od drugoga dijeliti. U anamnezi je prisutno zajedništvo jer se Izrael sjeća milosnih Božjih djela kao cijeli narod i u tom sjećanju ponovno postaje Božjim narodom. Pashalno zajedništvo kulminira kod druge čaše i kod blagovanja pashalnog janjeta, gdje otac obitelji zajedno s članovima obitelji slavi Boga jer je izbavio njegov narod iz Egipata i jer je tom narodu neprestano blizu. Ta misaona struktura Pashe način je susretanja Boga i čovjeka. Ljudi su još i danas kao nekoć uvjereni da se u tom zajedničkom djelovanju događa susret s Bogom.

Taj susret Izraela i Boga, uspostava Božjeg naroda, koju je Izrael slavio u liturgiji Pashe, svoj vrhunac i svoje ispunjenje nalazi u ustanovi Euharistije. U njoj se sada kršćani kao novi Božji narod sjećaju Kristova poslanja, ne svaki zasebno, nego kao zajednica koja je jedino u Kristu moguća. Krist je prisutan pod prilikama kruha i vina da bi okupljene u njegovo ime privukao u svoj prinos Ocu i da bi im dopustio da urastu u njegovu životnu povijest.<sup>26</sup>

<sup>23</sup> Usp. *Isto*, str. 294.

<sup>24</sup> Usp. Franz Josef Nocke, *Spezielle Sakramentenlehre. Eucharistie*, u: Schneider, Theodor (ur.), *Handbuch der Dogmatik*, Düsseldorf, 1992., str. 295-296.

<sup>25</sup> Usp. Joseph Ratzinger, *Schauen auf den Durchbohrten. Versuch einer spirituellen Christologie*, Einsiedeln 1990., str. 75-76. Takoder: Matthias Scharer, *Das geschenkte Wir. Kommunikatives Lernen in der christlichen Gemeinde*, u: Franz Weber (ur.), *Frischer Wind aus dem Süden. Impulse aus den Basisgemeinden*, Innsbruck, Wien, 1998., str. 84-100.

<sup>26</sup> Usp. Franz Josef Nocke, *Spezielle Sakramentenlehre. Eucharistie*, u: Theodor Schneider (ur.), *Handbuch der Dogmatik*, Düsseldorf, 1992., str. 296.

Taj Kristov dolazak pod prilikama kruha i vina omogućuje čovjeku koji se pričešćuje osobitu blizinu s Bogom. Onaj koji prima Euharistiju po Kristu se prinosi Ocu i time za novi cilj ima vječno zajedništvo s Bogom. Euharistijska Kristova prisutnost postaje "pretvorba" sebičnog čovjeka u Duhom ispunjeno dijete Božje, pretvorba mnogih pojedinaca u zajednicu braće i sestara koji se ljube, opraštanje grijeha grešnicima putem ucjepljenja u samopredanje Sina.<sup>27</sup>

Euharistijom čovjek dobiva novo smisaono usmjerenje za sebe i svoje bližnje i biva pokristovljen. Zbog toga se može reći da Kristova prisutnost u Euharistiji<sup>28</sup> nije bez posljedica, nego da ona ujedno "sve čini novo" i da čovjeka mnogostruko "mijenja".

Kristov euharistijski prinos okupljenima daruje zajedništvo i ujedinjuje ih u jedno Tijelo. To je još Pavlova misao: "Vi ste tijelo Kristovo, a pojedinci udovi." (1 Kor 12, 27)

Zbog toga je utemeljeno tvrditi da vrhunac Kristova poslanja i njegova dolaska u Euharistiji nepodijeljeno čine pretvorba i zajedništvo: ujedinjenje Glave i udova, zajedništvo u njemu, Kristovo jedinstvo u kršćanima i da se ta pretvorba, naime pretvorba sebična i grešna čovjeka u Duhom zahvaćeno dijete Božje, promjena mnogih pojedinaca u zajednicu braće i sestara koji se ljube, s pravom mora nazvati vrhuncem Euharistije.<sup>29</sup>

Interpretativni okvir Pashe pokazuje paralelu između Euharistije i Pashe. Izrael je kroz Pashu postao Božji narod. U Euharistiji kršćani postaju Crkva, "novi Božji narod" u "Novom savezu". Interpretativni okvir Pashe još jasnije osvjetljava simbolički sadržaj Euharistije: ona je ujedno Kristova prisutnost, pretvorba darova i čovjeka, kao i utemeljenje Božjeg naroda. Ta se tri elementa ne mogu međusobno odijeliti. Međutim, Euharistija nadilazi Pashu i sa sobom donosi nešto bitno novo. U sljedećem poglavlju promišljat ću o toj posebnosti Euharistije i onome što je razlikuje od svih Pashi.

### 3. U čemu je specifičnost Euharistije?

Riječ i djelo, povijest i događaj Isusa Krista u Euharistiji dolaze do zajedničkog izražaja i u njoj Isus ujedno započinje novu povijest

<sup>27</sup> Isto, str. 298.

<sup>28</sup> Na ovome mjestu ne želim ulaziti u raspravu o transsubstancijaciji. U ovom mi je kontekstu važno prikazati konzekvencije Božjeg dolaska u Euharistiji.

<sup>29</sup> Theodor Schneider, *Zeichen der Nähe Gottes. Grundriss der Sakramenten-theologie*, Mainz, 1979., str. 171.

sa svojim, do ponovnog dolaska u slavi.<sup>30</sup> Unutarnja je punina onoga što se u Euharistiji događa mnogostruka, a Karl Rahner izdvaja sljedeće elemente:

- Misterij apsolutne Božje blizine
- Tajna njegova Krista
- Sakrament njegove smrti
- Žrtva njegove Crkve
- Snaga života
- Sveza jedinstva i ljubavi
- Oproštenje svakodnevne grešnosti
- Navještaj vječnoga života
- Predokus vječnosti
- Novi i vječni Savez Boga i stvorenja
- Događaj nježnoga susreta srca s Bogom srca
- Prihvatanje života i smrti.<sup>31</sup>

U idućem koraku želim približiti mnogostruke značajke Euharistije posebno pod vidom Euharistije kao punine susreta s Kristom, te promišljati o značajkama tih susreta za katehezu.

### 3.1. Kristov euharistijski prinos

Sve gore navedene točke mogu se svesti na zajednički nazivnik - Isusov prinos. On je u isti mah zaključak i izvor euharistijske tajne. Iz tog je razloga Isusov prinos spojnica između čovjekova života i euharistijskog slavlja kao i ujedinjenje Isusove tajne koja u sebi sadrži sve fascinantne i zastrašujuće tajne koje nas mogu susresti na životnim putima i u najrazličitijim situacijama života: rođenja, bolesti, žalosti, ljubavi, patnje, potrebe i smrti.

Tajna Isusova utjelovljenja vodi nas do spoznaje da je sam Bog u Isusu uzeo ljudski život sa svim njegovim kontradiktornostima i lomovima. Isusovo proživljavanje tih napetosti obilježeno je jednim određenim stavom prema životu, Ocu i ljudima. Od utjelovljenja pa sve do smrti taj je Isusov proegzistentni stav uvijek jasniji i pojačava se u "biti za" čovjeka. Tijekom vremena postaje razvidno da fascinantna tajna Isusova služenja (usp. Fil 2,6-8) također implicira zastrašujuću priču o odbijanju Njega sve do smrti. Ali to nije kraj jer

---

<sup>30</sup> Dieter Emeis, Karl Heinz Schmitt, *Grundkurs Sakramentenkatechese*, Freiburg, 1986., str. 118.

<sup>31</sup> Karl Rahner, *Die siebenfältige Gabe*, München, 1974., citirano prema: Dieter Emeis, Karl Heinz Schmitt, *Grundkurs Sakramentenkatechese*, Freiburg i. Br., 1980., str. 119.

se priča nastavlja i uvire u priču o preokretu tog odbijanja.<sup>32</sup> Isusovi proegzistentni životni stavovi kulminiraju u Euharistiji, i vidljivi su u njegovu blagovanju s ljudima kao i u njegovoj žrtvi na križu. Euharistija je ujedno gozba i žrtva, fascinantna i zastrašujuća tajna u kojoj Isus sam sebe do kraja predaje za ljude. To nam Isusovo euharistijsko žrtveno predanje poklanja transformativnu snagu. Od grešnika nas čini pravednicima, od prokletih Božjom djecom, i to ne našom zaslugom, ne zbog naših djela, nego čistim milosnim darom. Isusov euharistijski prinos zbog toga ujedinjuje sve one momente u kojima je Bog po krivim crtama pravo pisao i po kojima i dalje piše.<sup>33</sup> Euharistija sadrži fascinantnu snagu i za našu pretvorbu: u susretu s Isusom u euharistijskom kruhu i vinu mi njemu dolazimo sa svim svojim strahovima, bolima i grijesima, i možemo mu predati sav teret svojeg života. On uzima na se naše bolesti i grijehe (Iz 53,4-5) i mijenja ih za darovanu nam milost da postanemo djeca Božja (Iv 1,12). Isusov nam euharistijski prinos sve do smrti stavlja pred oči to da čovjek ne mora očajavati glede patnje, strahova, briga, žalosti i nevolja jer smije vjerovati da ga Bog mijenja. Takvo promišljanje ide u suprotnom smjeru od naše današnje kulturalne svijesti. U današnjoj kulturi traže se brza rješenja, brzo rješavanje problema, a u slučaju potrebe i sa svim mogućim pomoćnim sredstvima. Izgubio se osjećaj za to da strpljivo podnošenje patnji može imati smisla. Štoviše, patnja i bol, žalost, razočaranja i strahovi potiskuju se tako da ih se društveno odbija i na taj način one koji su osamljeni, razočarani, koji tuguju, koji su patnici, bolesni, koji umiru odbacuje se i potiskuje ih se iz vidokrug, te ih se na taj način smješta na rub društva.

Isusov je euharistijski prinos pod navedenim vidovima u isti mah fascinantna i zastrašujuća tajna života na čijem se kraju nalazi oslobađajući preokret. Na temelju toga prinosa Euharistija posjeduje transformativnu snagu oslobađanja ljudi od umišljaja - "računanja samo sa sobom", od ludosti isključivoga - "moći sâm učiniti", tj. od iluzije samooslobođenja od boli, patnje, potrebe i sl. Takvo oslobođenje omogućuje čovjeku da cijeli svoj život osloni na Boga i da svoj život i svoju kulturu uredi prema izazovima toga Isusovog prinosa.

<sup>32</sup> Usp. Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie, Schule und Gemeinde*, Innsbruck, Wien, Mainz, 1999., str. 98.

<sup>33</sup> *Isto*, str. 99.

### 3.2. Blagovanje s "carinicima" i "grešnicima"

Daljnja oznaka kako euharistijskoga slavlja tako i uređenja života prema euharistijskom duhu može se sažeti u blagovanje s "carinicima" i "grešnicima". Isusovo slavlje posljednje večere s njegovima nedjeljivo je povezano s mnogim njegovim svakodnevnim blagovanjima s najrazličitijim ljudima koja su sadržavala zajedništvo sa svima i činila vidljivim Isusovo proegzistentno djelovanje.

Kako je dakle Isus putem blagovanja susretao ljude? Kako je On s njima jeo i pio? Ponajprije, Isus svojim djelovanjem i svojim postupcima potvrđuje bitak svakoga čovjeka. Nikoga koga je susreo nije držao nevrijednim ili nečistim za susret s njime. Nitko, tko to sam nije želio, nije bio isključen. U zajedničkom blagovanju s carinicima i grešnicima to se najjasnije vidi: s jedne strane Isus živi po propisima ondašnjeg vremena i društva, ali tamo gdje je čovjekovo dostojanstvo u pitanju, tamo gdje je čovjek u opasnosti, On se ne povlači, nego se demonstrativno stavlja na stranu izopćenoga i na stranu žrtve. On to ne radi samo verbalno, lijepim riječima, nego beskompromisnim činima do samouništenja, a primjer je blagovanje s carinicima i grešnicima. Na taj način On izaziva "skandale": jede i pije s onima koji su od društva otpisani kao nečisti i nevrijedni. Protiv postojećih društvenih i religioznih zakona blaguje s ljudima koje je društvo prezrelo - s carinicima i grešnicima.

"S nekim blagovati" tada, kao i danas, znači nešto sasvim određeno, naime "nekome biti blizu", smatrati ga prijateljem, držati ga dijelom obitelji, rado ga imati uza se. To znači blagovanje sa svima s kojima se dobro razumijemo, s kojima dijelimo slična uvjerenja, sa svima koji nama žele dobro. Prije su, kao i danas, na taj način jedni bili odbačeni, posebno oni koje dobro ne podnosimo, s kojima nismo istomišljenici, koji nam nisu skloni. Kod Isusa je to bilo drukčije: On svoj stol dijeli sa svima, s onima koji su dobro socijalizirani, s otpisanima i na zastrašujući način s izdajnicima, i prihvaćanjem posljedica koje iz toga proizlaze omogućuje stvaranje zajedništva i nastanak zajednice.

Ti Isusovi postupci imaju u isti mah fascinantne i zastrašujuće posljedice za našu euharistijsku zajednicu: pozvani smo blagovati s bližnjima, s istomišljenicima, s otpisanima, izbačenima, sa žalosnima i patnicima, ali ne samo s njima nego i s izdajnicima, s onima

koji nam nisu naklonjeni, koji nas ugrožavaju i prihvatiti sve posljedice koje iz toga proizlaze.<sup>34</sup>

### 3.3. Specifičnost euharistijske koinonije

Na temelju poklonjene Božje milosti i Kristove prisutnosti čovjeka koji je potreban spasenja promatra se ne kao individuu, nego kao osobu, kao subjekt u odnosu, u zajedništvu: Krist koji je u Euharistiji prisutan poklanja čovjeku još dublju egzistenciju ljubljenoga Božjeg djeteta i otvara mu pogled na vječno radosno zajedništvo s Bogom i ljudima.

Kada Bog u svijetu i u čovjeku djeluje, to je djelovanje uvijek ono koje gradi odnose i zajedništvo. U od Boga poklonjenom "mi" koje ne može biti iznuđeno ni napravljeno, nego je milosni događaj, ljudi koji su do tada bili "drugi" prepoznaju se u "mi" Božjega naroda, tj. u Tijelu Kristovu.<sup>35</sup> To nikada nije privatni događaj, nego onaj koji čovjeka uvijek pogađa u njegovu odnosu prema drugome. U Euharistiji prestaju molitva, vjera, ljubav, karitas (to znači sve što vjernici individualno prakticiraju) biti samo "moji", oni postaju odnos između Boga i njegova naroda, između Boga i njegove Crkve. Euharistija nije samo zajedništvo svakoga pojedinaca s Kristom, nego ona vjernike međusobno povezuje i ujedinjuje ih u Tijelo Kristovo. Na taj način čovjek prestaje biti "individua". On postaje osoba, a to znači ona stvarnost koja više nije fragment, dio stroja ili neke organizacije, koji je načinjen za vlastiti cilj. On više nije sredstvo za cilj, već "samocilj", slika i prilika Božja koja svoje ostvarenje pronalazi jedino u zajedništvu s Bogom i drugima.<sup>36</sup>

U ovom je kontekstu vidljivo koliko je shvaćanje vjere u smislu poznatoga slogana: "Krist da, Crkva ne!", kao i shvaćanje Euharistije

<sup>34</sup> Usp. "Miteinander-Essen/Trinken gegen Isolieren, u: Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie, Schule und Gemeinde, Mainz, 1999., str. 108-135.

<sup>35</sup> Matthias Scharer, *Das geschenkte Wir. Kommunikatives Lernen in der christlichen Gemeinde*, u: Franz Weber (ur.), *Frischer Wind aus dem Süden. Impulse aus den Basisgemeinden*, Innsbruck, Wien, 1998., str. 93.

<sup>36</sup> Johannes D. Zizioulas, *Die Welt in eucharistischer Schau und der Mensch von heute*, u: US 25 (1970), str. 342-349.

samo kao odnosa između "Krista i mene"<sup>37</sup> malo povezano s kršćanskom vjerom.<sup>38</sup>

### 3.4. Nova hermeneutika života - plod susreta s euharistijskim Kristom

U Euharistiji je Krist prisutan cijelom svojom poviješću, porukom, sa svojim životom i smrću. On dolazi sa svojim za ljude "novim pogledom",<sup>39</sup> u kojem on čovjeka promatra kao osobu u njegovu odnosu prema Bogu, kao partnera u komunikaciji. Samo Božje "promatranje" i "djelovanje" nerazdvojivi su i događaju se u isti mah. Stoga Isus u Euharistiji milosno<sup>40</sup> uzima čovjeka u svoje središte i s njim dijeli svoj život.<sup>41</sup> on nudi čovjeku sebe i s time svoju hermeneutiku života.

U Euharistiji se može dogoditi takav susret s Isusom koji vodi do preokreta životne perspektive, to znači da čovjek vlastito tumačenje života mijenja s Isusovim i na taj način na dar dobiva Isusovo tumačenje života, Isusovu životnu hermeneutiku.

Ta drukčija perspektiva življenja daje nam spoznati tko je carinik, a tko grešnik, tko izdajnik, a tko žrtva u našem kulturalnom kontekstu. Na temelju nje nam u našem malom svijetu postaje jasno koga mi isključujemo kao carinika i grešnika, kao izdajnika i žrtvu. Ta nam nova perspektiva omogućuje novo zajedništvo, koje se ne temelji na isključivanju, koje ne može biti odrađeno ni zaslužno,

---

<sup>37</sup> Kardinal Ratzinger tvrdi da Euharistija nikada nije samo jedan događaj između dvoje, dijalog između Krista i mene. Euharistijsko zajedništvo cilja na potpuni preokret vlastitoga življenja. On razdvaja cijeli čovjekov "ja" i stvara jedan novi "mi". Pričest s Kristom nužno je i komunikacija sa svima koji su njegovi. Usp. J. Ratzinger, *Schauen auf den Durchbohrten. Versuch zu einer spirituellen Christologie*, Einsiedeln, 1990., str. 75-76.

<sup>38</sup> U istraživanju koje navodim na početku članka mnogo roditelja Euharistiju shvaća upravo na taj način.

<sup>39</sup> O "novom pogledu" više u disertaciji Martine Kraml, *Miteinander Essen und Trinken. Kulturtheoretisch-theologische Prolegomena für die Mahlkatechese*, Theologische Fakultät der Universität Innsbruck, Innsbruck, 2001.

<sup>40</sup> Božja milost gradi na principu ljudske slobode: Bog daruje, čovjek prihvaća ili odbija, to znači da je spreman ili pak nije spreman prihvatiti tu Božju milost; otkriti je i prihvatiti u svom životu i svojoj konkretnoj situaciji.

<sup>41</sup> Iz 53,4-5: "A on je naše bolesti ponio, naše je boli na se uzeo, dok smo mi držali da ga Bog bije i ponižava. Za naše grijehе probodoše njega, za opačine naše njega satriješe". Kao Jaganjac Božji On uzima na sebe naše grijehе i daruje nam milost da postanemo djeca Božja (usp. Iv 1,12).

nego je čisti Božji dar koji tek na taj način omogućuje "poosobljavanje" individua među nama.

### 3.5. Fascinantna i zastrašujuća tajna života: Euharistija u svakodnevici

Fascinantna i zastrašujuća tajna Euharistije pokazuje se u spasonosnim Isusovim djelima kao i u našoj svakodnevici. Dvije strane euharistijske tajne: gozba i žrtva tako su duboko povezane kao ljubav i smrt. Ljubiti znači odvažiti se predati (dati) svoj život. Tako je ljubav jako bliska smrti i smrt se može razumjeti kao posljedica života u predanju.<sup>42</sup> Tako je, npr., kalež vina u isti mah i kalež saveza i žrtveni kalež. Ta nutarnja međuovisnost euharistijske gozbe i žrtve čuva kršćansku poruku od toga da je se ne shvati kao prazno nastojanje za zajedništvom. Sudjelovanje u gozbenom zajedništvu s Isusom "košta" spremnosti upuštanja u borbu, bol, smrt koju ljubav sa sobom donosi.<sup>43</sup>

U Euharistiji se s jedne strane radi o fascinantnoj tajni života koja može pripomoći zaboravljenim, potčinjenim, otpisanim pojedincima, skupinama i zajednicama. Zajedno blagovati, slaviti, zahvaljivati, sve što čini životni smisao i životnu radost ljudi - dobiva u Euharistiji, tj. u svakodnevici koju oblikuje Euharistija svoje pravo i svoj izričaj.<sup>44</sup> U tom smislu govori se o fascinantnoj tajni života.<sup>45</sup> S druge strane, punina se Euharistije ne sastoji samo u fascinantnoj tajni. Zastrašujuća tajna, vidljiva u Kristovoj žrtvenoj smrti, kao i u onim ljudima koji svakodnevno postaju žrtvama na najrazličitije načine, čini onu drugu stranu Euharistije. Ta zastrašujuća tajna života kao druga strana Euharistije konfrontira nas sa životnom stvarnošću - također iz perspektive žrtve i žrtvovanoga.<sup>46</sup>

Na taj se način između Euharistije i svakodnevice pokazuje bitna međuovisnost. Na temelju Euharistije ne samo da drukčije vidimo svoju svakodnevicu nego postajemo ljudi s drukčijim životnim stavom, i u tom smislu, premda samo djelomično i nepotpuno, novi ljudi.

<sup>42</sup> Usp. F. J. Nocke, *Spezielle Sakramentenlehre. Eucharistie*, u: Theodor Schneider (ur.), *Handbuch der Dogmatik*, u: Theodor Schneider (ur.) *Handbuch der Dogmatik*, Patmos, Düsseldorf, 1992., str. 298-299.

<sup>43</sup> Usp. *Isto*, str. 297.

<sup>44</sup> Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie, Schule und Gemeinde*, Mainz, 1999., str. 12.

<sup>45</sup> Usp. *Isto*.

<sup>46</sup> *Isto*.

Interpretativni teološki okvir pokazao je da se specifičnost Euharistije u odnosu na Pashu sastoji u dvostrukom Isusovu djelovanju u gozbi i žrtvi. Žrtveni i gozbeni karakter Euharistije pokazuju međusobnu povezanost sa svakodnevicom.

Uloga je kateheze da tu duboku nutarnju povezanost učini vidljivom. Fascinantna i zastrašujuća tajna moraju biti kulminacijske točke, izvor i cilj kateheze, u protivnome se odjeljuju Euharistija i svakodnevica. Ako je uloga kateheze uvesti u Euharistijsko slavlje kao u izvor i središnju točku cijeloga kršćanskog života i života župne zajednice, to se ne može učiniti samo baveći se samim slavljem nego se vjernik mora uključiti u kršćanski život i život župne zajednice koji u Euharistiji nalazi svoj izvor i svoj cilj.<sup>47</sup>

## II. EUHARISTIJSKA KATEHEZA - IZVOR EUHARISTIJSKE KULTURE ŽIVLJENJA

Euharistijska kateheza<sup>48</sup> gradi svoj identitet u interakciji Euharistije,<sup>49</sup> temeljnih postavki kateheze i konteksta u kojem se njihovi sudionici nalaze i žive. U sljedećem tekstu želim promišljati o temeljnim perspektivama euharistijske kateheze. Pri tome slijedim dvije linije: s jedne ću strane pokušati istražiti izazove za euharistijsku katehezu u odnosu na temeljne uloge Crkve, a s druge ću strane postignute spoznaje staviti u kritički odnos prema društveno-pastoralnom kontekstu Crkve u Hrvatskoj.

---

<sup>47</sup> Usp. Dieter Emeis, Karl Heinz Schmitt, *Grundkurs Sakramentekatechese*, Freiburg, 1986., str. 118.

<sup>48</sup> Usp. Jadranka Garmaz, *Ist das eucharistische Geheimnis lebensrelevant?* *Grundlagen einer Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext Kroatiens*, Zagreb, 2003., str. 116-123.

<sup>49</sup> Josip Baloban smatra da postoji pet temeljnih razloga za sudjelovanje u euharistijskom slavlju. Oni su teološko-ekleziološke ili antropološko-teološke prirode: vjera i povjerenje u Boga i ljude; želja i potreba biti zajedno s nekim (s Bogom, Isusom, sestrom, bratom, s čovjekom koji u isto vjeruje i istom se nada); ljubav prema onome tko te bezuvjetno ljubi; biti sudionik u lomljenju kruha (Isus daje samog sebe, sudionik sv. mise treba isto tako bezuvjetno sebe dati drugima, bližnjima. To se uobičajeno događa u bračnoj zajednici i obitelji i stav je koji treba proširiti i na župnu zajednicu); inicijativa (kršćanin je u svom temeljnom stavu čovjek solidarnosti, dijaloga i povjerenja. On je čovjek bratske, solidarne inicijative). Usp. J. Baloban, *Euharistija i župna zajednica*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 2001., str. 147-152, ovdje 150-151.

## 1. Euharistijska kateheza – uvod u euharistijsku duhovnost

Općenito uzevši duhovnost je subjektivna dimenzija vjere. Tako euharistijska duhovnost predstavlja uređenje kršćanskoga života po oltarskom sakramentu. Ona je živo slavlje i veličanje Euharistije koje daje snagu i poticaj za odgovarajuće uređenje života.<sup>50</sup>

Kako se onda euharistijska kateheza može shvatiti kao uvođenje u euharistijsku duhovnost?<sup>51</sup>

Zadaća je duhovnosti pokazati da u životu nema mjesta za krajnju rezignaciju, nego da je život postao slavlje otkupljenja, liturgija, otkad je "svjetlo istinito koje rasvjetljuje svakoga čovjeka" (Iv 1,9) došlo na svijet i otkako je "začetnik života" (Dj 3,25) svoj život žrtvovao za nas i od mrtvih bio uskrišen (Dj 3,15). Sve stvorenje vodi k Bogu koji je u Euharistiji na najizvrsniji način Emmanuel - Bog s nama. Euharistijska duhovnost<sup>52</sup> uvodi nas u integrativnu sliku spasenja<sup>53</sup> i u tajnu same Euharistije te u isti mah implicira i omogućuje postupno fragmentarno preuzimanje Isusove logike življenja, njegova pogleda na svijet i život.

Ona je uvođenje u cjelokupnu kulturu življenja po kojoj čovjek stječe nove životne stavove i koja se pokazuje u tome što je čovjek za sve zahvalan umjesto da sve smatra samo po sebi razumljivim, da je solidaran s drugim ljudima umjesto da se izolira i druge isključuje, sve smatra darovanim<sup>54</sup> umjesto da se podređuje onome što sam može postići. Euharistijska je duhovnost konstitutivno obilježje euharistijske kateheze koja međusobno povezuje praktičnu i eshatološku stranu života. Ona je sveobuhvatna mistika i kontemplacija<sup>55</sup> koja otvara oči i proširuje vidike za vrijednosti i stvarnosti vječnoga

<sup>50</sup> Usp. Franz Court, *Die Sakramente. Ein Lehrbuch für Studium und Praxis der Theologie*, Freiburg, 1995., str. 217.

<sup>51</sup> Prema ODK, 85 njezina bi uloga bila: "odgajati za klanjanje, zahvaljivanje, pokoru (...), zajedničarski osjećaj, simbolički jezik" i uvijek iznova zadržati pred očima bit Euharistije, iz nje crpsti snagu za svakodnevni život i vlastiti život organizirati prema euharistijskim "normama". predanja, dijeljenja, zajedništva.

<sup>52</sup> Usp. Michael Kunzler, *Eucharistie als Quelle der Spiritualität*, u: *Lebendiges Zeugnis* 54 (1999), str. 176-193.

<sup>53</sup> Usp. R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 2001., str.162-168, ovdje 164

<sup>54</sup> Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie. Schule und Gemeinde*, Mainz, 1999., str. 108-163.

<sup>55</sup> ODK, 71: "Liturgijska kateheza (...) odgaja za djelatno sudjelovanje, za razmatranje i šutnju."

života. Euharistijska duhovnost ne završava samo s kontemplacijom, nego se ona odnosi na sve čovjekove dimenzije i cijeli njegov život te mu pomaže otkriti Božju prisutnost u njegovu konkretnom "sada". Ona stoji u službi tumačenja<sup>56</sup> vlastitoga života iz perspektive Božjega dolaska.

Kao konstitutivni element euharistijske kateheze euharistijska duhovnost igra odlučujuću ulogu u procesu prožimanja banaliteta svakodnevnoga života euharistijskim svjetlom.<sup>57</sup> Euharistijsko svjetlo otvara novu perspektivu za život koji se doživljava kao dar i za koji se zahvaljuje. Zahvaljivanje je ljudski odgovor na nešto što je primljeno od nekoga drugoga. Tamo gdje je čovjek svjestan da ga netko čuje, da nije sam sebi prepušten, da nešto ne dolazi (samo) od njega, tamo nastaje ljudska potreba da se na to odgovori.<sup>58</sup> Zbog toga se euharistijsku duhovnost naziva duhovnošću zahvaljivanja. Ona razvija dimenziju žive i osobne vjere, osobni odnos i zajedništvo s Kristom, otvara prostor za djelovanje Duha Svetoga i priprema na poslanje u svijetu.<sup>59</sup> Prema tome "čovjek euharistije" u isti je mah aktivna i kontemplativna osoba. On je autentični evangelizator, zauzeti župni suradnik i pravi kršćanski svjedok, jer on dinamičnu snagu trajno crpi iz uskrsloga Krista koji je na poseban način prisutan u Euharistiji. On autentično svjedoči o skladu vjere i života u životnim krizama.<sup>60</sup>

Kao što smo vidjeli, katehetska djelatnost Crkve u obliku euharistijske kateheze stoji u službi razvitka euharistijske duhovnosti kao stila i načina življenja. Ta je duhovnost duboko prožeta Euharistijom i zbog toga najdublje povezana s temeljnim zadaćama Crkve (martirija, liturgija i diakonija) koje i same izvire iz srca Euharistije.<sup>61</sup>

---

<sup>56</sup> Euharistijska je duhovnost u službi otkrivanja i tumačenja znakova vremena.

<sup>57</sup> Usp. Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie. Schule und Gemeinde*, Mainz, 1999., str. 131.

<sup>58</sup> Isto, str. 138.

<sup>59</sup> Usp. R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 2001., str. 162-168, ovdje 166.

<sup>60</sup> Usp. J. Baloban, *Euharistija i župna zajednica*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 2001., str. 147-152, ovdje 151.

<sup>61</sup> Usp. J. Ratzinger, *Kommunion - Kommunität - Sendung. O međuodnosu Euharistije zajedništva i poslanja u Crkvi*, u: Joseph Ratzinger, *Schauen auf den Durchbohrten. Versuch zu einer spirituellen Christologie*, Einsiedeln, 1990., str. 60-84.

## 2. Liturgijska zadaća euharistijske kateheze

Snagom Duha Svetoga Bog u Euharistiji po Kristu svakog pojedinca susreće u njegovoj konkretnoj situaciji i stvara prostor za njegov vlastiti način sudjelovanja u Tijelu Kristovu. Ta je euharistijska Kristova prisutnost izazov za katehezu koja je pozvana da se stavi u službu liturgije i da bude uvođenje u takvo poimanje osobe, zajedništva, župne zajednice, Crkve, koje je u skladu s euharistijskim događajem. Na taj se način euharistijska kateheza shvaća kao "priprema" za liturgiju.<sup>62</sup> Njezina je liturgijska uloga da dade svoj prinos tome da se u samoj liturgiji međusobno prožmu život i slavlje. Ona stoji u službi euharistijskog slavlja koje treba dovesti do iskustva da je život okupljenih vjernika sa svim njegovim radostima i žalostima uvijek iznova pozvan i okrijepljen na živu nadu.<sup>63</sup> Na taj način kateheza čini prepoznatljivom životnu važnost liturgije i otvara prostor u kojem Bog u Isusu Kristu na jedinstveni euharistijski način dolazi svakom pojedincu u njegovu "sada".

Liturgijski se izazovi euharistijske kateheze s jedne strane sastoje u pripremanju vjernika na novi, osobniji odnos s Kristom u sakramentu Euharistije, s druge pak strane u otkrivanju novih putova euharistijske kateheze u sklopu liturgijske kateheze, odnosno kateheze sakramenata općenito. Radi se o tome da se već prema situaciji stvaraju katehetske zajednice i razvijaju vlastiti modeli zajedništva i katehetskog rada.

Prema Schmitt/Emeis postoje tri glavna cilja euharistijske kateheze:<sup>64</sup>

- Povezivati životne situacije i euharistijsko slavlje,
- Vježbati se u aktivnom sudjelovanju u euharistijskom slavlju i
- Iz euharistijskog slavlja preuzimati poticaje za kršćansku praksu življenja.

<sup>62</sup> ODK 85: "Zajedništvo s Isusom Kristom dovodi do slavljenja njegove spasenjske prisutnosti u sakramentima i, posebice, u Euharistiji. Crkva žarko želi da svi vjernici kršćani budu privedeni tom punom, svjesnom i djelatnom sudjelovanju koje iziskuje narav same liturgije i dostojanstvo njihova krsnog svećeništva. Zbog toga kateheza osim što potiče poznavanje značenja liturgije i sakramenata mora odgojiti učenike Isusa Krista na klanjanje, zahvaljivanje, pokoru, na povjerljivo potraživanje, zajedničarski osjećaj, simbolički jezik."

<sup>63</sup> Dieter Emeis, Karl Heinz Schmitt, *Grundkurs SakramentenKatechese*, Freiburg, 1986., str. 117.

<sup>64</sup> Isto, str. 142-152.

Euharistijska bi kateheza trebala pripomoći da čovjeku postane jasnije značenje liturgije za svakodnevni život. Ona traži i tumači duboku vezu između života i liturgije. Budući da se u liturgiji radi o sakramentalnoj stvarnosti, od velike je važnosti razlikovati različite dimenzije učenja (npr. kognitivnoga, simboličkoga, emocionalnoga, psihomotoričkoga) i te dimenzije implementirati u katehetske oblike.<sup>65</sup> Stvarnosti, koje se u liturgijsko-simboličkim slavljinama slave prisutne su doduše u svakodnevici, ali su nažalost nedovoljno otkrivene kao takve. Stoga je liturgijska zadaća euharistijske kateheze senzibilizirati za bit liturgije te poučavati<sup>66</sup> čovjeka da u vlastitom životu otkriva i posadašnjuje euharistijske vrijednosti i stvarnosti.

Daljnja liturgijska oznaka euharistijske kateheze je uvođenje u fascinantnu i zastrašujuću tajnu života, u liturgiju kao slavlje života i vjere. Njezin je specifični cilj pokrenuti vjernika na aktivno sudjelovanje<sup>67</sup> u liturgiji te ga upoznati s konceptom euharistijskog slavlja, s molitvama i pjesmama od kojih se slavlje sastoji. Ona također treba uvesti u shvaćanje simbola, stavova i gesta koje su sastavni dio slavlja. Liturgijska dimenzija euharistijske kateheze pomaže da se cijeli katehetski proces doživi darovanim, štiti od instrumentaliziranja liturgije te liturgiju oslobađa od pritiska "uspješnosti" i "ostvarenosti". (Euharistijska) "kateheza je u takvom odnosu prema liturgiji da je liturgija izvor njezine inspiracije, snaga svjedočenja i njezin slavljenički kontekst".<sup>68</sup>

Iz navedenih je tvrdnji vidljivo da euharistijska kateheza nije kateheza koja vjernike odgaja samo za liturgiju. Štoviše, ona

---

<sup>65</sup> Usp. Dieter Emeis, Karl Heinz Schmitt, *Grundkurs Sakramentekatechese*, Freiburg, 1986., str. 142.

<sup>66</sup> "Poučavati" u smislu cjelovite kateheze znači odgajati na temelju iskustva, antropoloških datosti, komunikativno. Primjer za to može se naći u *Communio et Progressio*, pastoralni naputak o sredstvima društvenog pripćavanja, Zagreb, 2002., br. 11, gdje se Isusa naziva učiteljem komunikacije: "Dok je boravio s ljudima na zemlji, Krist se očitovao kao savršeni zajedničar. "Utjelovivši se", uzeo je na sebe narav onih koji su potom primili poruku što ju je propovijedao i riječju i svim svojim životom. Govorio je iznutra, ispred svoga naroda, navješćujući božansku poruku silno i ustrajno i svima bez razlike; a ipak se u svemu prilagođivao njihovu načinu govora i mišljenja, jer je govorio iz njihova stanja i životnih prilika."

<sup>67</sup> Usp. *Eucharisticum Mysterium. Uputa o štovanju euharistijskog misterija*, Sveta Kongregacija Obreda (25. svibnja 1965.), br. 6.

<sup>68</sup> R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 2001., str. 167.

pretpostavlja liturgiju kao izvor vlastitih snaga i uvodi u liturgijsko slavlje. Budući da joj je zadaća da vjernicima pripomogne kako bi poticaje iz euharistijskog slavlja preuzeli u svakodnevni život,<sup>69</sup> spektar je njezinih djelatnosti bitno širi.<sup>70</sup>

Kao i svi drugi katehetski oblici, euharistijska kateheza ne smije odnos prema liturgiji apsolutizirati ili prenaglasiti i pri tome zapustiti ostale oblike posadašnjega i sakramentalnosti Crkve, naime, one oblike u kojima se upravo ostvaruje ono što kateheza naviješta i proklamira (npr. u zajedništvu, u služenju, u svjedočanstvu životom i sl.).<sup>71</sup>

Liturgijska je zadaća euharistijske kateheze pripomoći vjernicima da u svojim konkretnim prilikama prepoznaju i žive euharistijsku kulturu življenja.<sup>72</sup> U središtu interesa euharistijske kateheze stoji konkretan čovjek, a u izvršenju svojih zadaća euharistijska kateheza drži ravnotežu između liturgijsko-sakramentalne stvarnosti<sup>73</sup> i nesakramentalnih djelatnosti.

S obzirom na situaciju Crkve u Hrvatskoj koja se nalazi na razmeđu između "Crkve kao društva nejednakih"<sup>74</sup> i Crkve zajednice prema učenju Drugoga vatikanskog sabora, liturgijska uloga euharistijske kateheze pogađa važnu točku njezina razvoja. Kulturno-pastoralni kontekst Crkve u Hrvatskoj je faza rane demokracije ili preddemokracije. Obilježja takve demokracije u većini zemalja pa i u našoj su moralno, duhovno, ekonomsko i ino siromaštvo. Upravo je liturgija izazov za takvu svakodnevicu. U našoj Crkvi, u usporedbi s ostalim europskim zemljama, liturgija se nalazi na visokoj razini s obzirom na slavljenje misa i slavlje sakramenata. To znači da hrvatski vjernici relativno često sudjeluju na sv. misi i

<sup>69</sup> Dieter Emeis, Karl Heinz Schmitt, *Grundkurs SakramentenKatechese*, Freiburg, 1986., str. 151.

<sup>70</sup> ODK 84: "Svrha kateheze ostvaruje se preko različitih zadaća". ODK 85: "Temeljne zadaće kateheze: pomoći upoznati, slaviti, živjeti i razmatrati Kristovo otajstvo."

<sup>71</sup> R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 2001., str. 167.

<sup>72</sup> Usp. Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie, Schule und Gemeinde*, Mainz, 1999., str. 9.

<sup>73</sup> Prema R. Razum katehetsko je djelovanje naše Crkve izrazito liturgijsko-sakramentalno. Usp. R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 2001., str. 164.

<sup>74</sup> N. A. Ančić, *Novi teološko-eklezijski naglasci u poimanju crkvene zajednice*, u: Kateheza 22 (2000), str. 285.

primaju sakramente. Ono što nedostaje je upravo povezanost liturgije sa svakodnevicom. Stoga je potrebno uspostaviti vezu između liturgije i svakodnevnog života u zajednici. To bi se trebalo dogoditi na način da zajedništvo u liturgiji preraste u kulturu zajedništva u društvu gdje se poštuje dostojanstvo svakoga čovjeka i gdje se svi prepoznajemo kao članovi jedne obitelji. Liturgija u smislu osobne ili zajedničke molitve, duhovnih vježbi, slavlja sv. mise podaruje snagu za svakodnevno življenje pomirenja i saveza na svim razinama.

Euharistijska kateheza koja želi odgovoriti na društveno-kulturni kontekst naše zemlje treba također stati na stranu slabih i marginaliziranih. To znači da ne smije izgubiti iz vidokruga one kojima je potrebna konkretna materijalna pomoć (dijakonijska dimenzija euharistijske kateheze) i koji stoje na rubu društva. S obzirom na materijalno siromaštvo društvena se situacija u našoj zemlji može povezati s pavlovskom debatom o zajednici u Korintu (usp. 1 Kor 11,17-22, 27-34). Tamo Pavao govori da se ne radi o blagovanju Gospodnje večere onda kada se bogati skupe već tijekom popodneva i sami pojedju vlastitu večeru koju su ponijeli, prije nego što siromašni mogu sjesti za stol. On upućuje na to da se u tom slučaju radi o prejedanju, a ne o slavlju Gospodnje večere. Ta bi se Pavlova kritika upućena korintskoj zajednici mogla prenijeti i na mnoge naše društvene i crkvene situacije gdje je prisutno isključivanje, marginaliziranje, razdjeljivanje.<sup>75</sup> Zadaća je euharistijske kateheze s obzirom na tu situaciju da bude izvor kulture zajedništva i solidarnosti. Tumačenje životnih situacija, njihovo razumijevanje u svjetlu Isusove poruke i iz toga proizlazeće dijeljenje i solidarnost koja impregnira društveno-kulturnu sredinu, bitne su zadaće euharistijske kateheze u našem kontekstu. Odgovori na sljedeća pitanja su zapravo euharistijsko-katehetski odgovori:

Tko su bogati, a tko siromašni? Što znači biti siromašan u zemlji s tako visokim postotkom nezaposlenosti? Što znači biti siromašan u zemlji u kojoj tako mnogo mladih ljudi pati od PTSP-a? U našem kontekstu siromašni zasigurno nisu samo oni koji žive u

---

<sup>75</sup> Tipičan primjer za to je česta podjela Crkve na klerike i laike: "U svijesti Crkve još su uvijek klerici oni koji djeluju i određuju, oni su subjekti Crkve pa ih se često s njom poistovjećuje. Laicima pak nerijetko pripada samo uloga da primaju, slušaju i izvršuju. (...) U Novom zavjetu ne može se naći opravdanja za jasno razgraničavanje i odvojenost tih staleža u Crkvi." N. Ante Ančić, *Novi teološko-eklezijalni naglasci u poimanju crkvene zajednice*, u: *Kateheza* 22 (2000), str. 287.

materijalnoj oskudici. Što se mora i treba dijeliti s onima koji žive ispod razine egzistencijalnog minimuma? Što u tom slučaju znači zajedno slaviti Gospodnju večeru, tako da se situacija tih ljudi može promijeniti?

Kratko promišljanje društvene situacije pokazalo je da se euharistijska kateheza nikada ne može ostvariti bez prethodne analize njezina konteksta i vjerskih sudionika. To ukazuje da je zajedništvo bitna oznaka euharistijske kateheze te da ona bitno pridonosi kulturi zajednice i zajedništva.

### 3. Zajedništvo – bitno obilježje euharistijske kateheze

Zajedništvo (*communio*), povezanost ljudi s Bogom i međusobno, darovano "mi", koje je plod euharistijske Kristove prisutnosti nalazi se u srcu Euharistije. Taj zajedničarski karakter Euharistije također je bitno obilježje i euharistijske kateheze. Ta je oznaka sadržana i u smjernicama *Općeg direktorija za katehezu*. Prema njemu se u temeljne zadaće kateheze ubraja odgoj za život u zajednici.<sup>76</sup> Zajedništvo je privilegirano mjesto za rast u vjeri.<sup>77</sup> To je mjesto na kojem se izgrađuje osobni identitet i gdje se vježba solidarnost i odgovornost.<sup>78</sup>

Oba su oblika zajedništva – s Isusom i s ljudima – nedjeljivo međusobno povezana. U današnje vrijeme individualiziranja i otuđenja, društvu i Crkvi, kao i njezinu katehetskom djelovanju često nedostaje iskustvo zajedništva i crkvenosti.<sup>79</sup> Zbog toga, a i poradi toga što se primarna zadaća euharistijske kateheze izvodi iz same Euharistije koja je bitno zajedničarska, posebna je zadaća euharistijske kateheze da se zauzme za stvaranje uvjeta za razvoj zajedništva među ljudima te za osjećaj solidarnosti. Kod ovoga se zajedništva radi o posebnom obliku, koji se pokazuje po odnosu prema onima koji su marginalizirani, koji se ne uklapaju u okvire društvenih normi, koji su stranci, koji su neprilagodljivi, s onima

<sup>76</sup> Usp. ODK 86.

<sup>77</sup> Usp. J. Garmaz, *Ist das eucharistische Geheimnis lebensrelevant? Grundlagen einer Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext Kroatiens*, Zagreb, 2003., str. 10 s.

<sup>78</sup> R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 2001., str. 166.

<sup>79</sup> Usp. *Isto*.

čija je životna i vjerska prošlost puna lomova. Upravo su ova iskustva potrebna "pretvorbi" – drugačijega tumačenja i gledanja. To znači da euharistijska kateheza, koja je bitno prožeta Isusovom logikom življenja i umiranja, u središtu svojega interesa ima čovjeka kao biće potrebno otkupljenja i spasenja.

Tko je putem euharistijske kateheze naučio što znači "darovano mi" Euharistije, taj neće euharistijsko zajedništvo smatrati nekim zasebnim područjem života, nego će posvjestiti "mi situacije" svojega svakodnevnog življenja i na njih će nastojati pozitivno utjecati.<sup>80</sup>

Budući da su u Euharistiji darovano poosobljenje, povezanost i zajedništvo nedjeljivo povezani, Euharistijska je kateheza pozvana otvoriti se mnogim različitim pojedincima, prihvatiti njihovu žalost i strahove, njihove radosti i nade. Taj stav koji proizlazi iz Isusove logike življenja daje nam vidjeti da je u katehetskim djelatnostima, a posebice u euharistijskoj katehezi prisutna ekumenska otvorenost te da je bitna katehetska zadaća širenje kraljevstva Božjega među svim ljudima. Novi pogled i stav koji proizlaze iz Euharistije potiče sudionike euharistijskoga katehetskog procesa na nasljedovanje Krista i osposobljuje ih za zajedništvo, odgovornost, suradnju i angažman, kako u župnoj zajednici<sup>81</sup> tako i izvan nje.<sup>82</sup>

Zajedništvo koje je bitna oznaka kako Euharistije tako i euharistijske kateheze nije samo sebi cilj, nego svoje ispunjenje nalazi u služenju i dijeljenju, u diakoniji.

#### 4. *Diakonijsko obilježje euharistijske kateheze*

Euharistijsko-katehetska zajednica svoje zajedništvo gradi na posadašnjenu i sjećanju na pashalnu povijest spasenja. Svoje zajedništvo ona zahvaljuje Isusovoj žrtvi na križu za mnoge. Ona je zajednica zahvale: u njoj vjernici vlastitu povijest življenja u duhu euharistijske duhovnosti tumače kao povijest spasenja i kao takvu je

---

<sup>80</sup> Usp. Matthias Scharer, Józef Niewiadomski, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie, Schule und Gemeinde*, Mainz, 1999., str. 135.

<sup>81</sup> Usp. Franz Weber, *Damit in der Gemeinde jede und jeder zur Sprache kommt. Eine Konkretisierung der Option für die Armen*, u: Franz Weber, Josef Marketz, Sebastian Schneider, (ur.), *Das Leben entfalten. Ein pastoraler Grundkurs in der Gemeinde*, Innsbruck, 1999., str. 59-67.

<sup>82</sup> Usp. *Isto*, str. 166-167.

prihvataju. Sudionici te zajednice uče tamne i svijetle strane svoje životne povijesti predati euharistijskom Isusu da ih on posveti. Euharistijska se vjera može shvatiti kao kultura življenja u kojoj kršćani postaju posebno osjetljivi za potrebe drugoga. Snaga Isusova predanja i njegove žrtve za sve ljude poklanja nam milost euharistijskog načina življenja koji u sebi sadrži predanje za one koji su u potrebi, dijeljenje i žrtvovanje za one koji su potrebni naše pomoći i skrbi. Hermeneutika života koja se temelji na Euharistiji daje kršćanima mogućnost da vlastitu životnu zbilju tumače i prihvate kao dar življenja i umiranja za druge. Optimistična poruka Euharistije naviješta da nebo i zemlja idu zajedno, da se međusobno dodiruju i da je kraljevstvo Božje upravo s onim ljudima koji su svjesni strahova, potreba i nada kako svojih najbližnjih tako i otuđenih i stranaca. Zajedništvo s Tijelom Kristovim u isti mah znači i zajedništvo međusobno. Ono po svojoj biti uključuje međusobno prihvaćanje, davanje i primanje.<sup>83</sup> Liturgijsko zajedništvo s Bogom, jedinstvo s Kristom,<sup>84</sup> koje je krajnji cilj kateheze, postaje dijalog<sup>85</sup> sa svijetom i međusobno.

Budući da Euharistija po svojoj biti poziva na javnu i političku odgovornost kršćana,<sup>86</sup> zadaća je euharistijske kateheze pozvati i senzibilizirati sudionike na dijakonijsko poslanje u svijetu. Ta oznaka svoje utemeljenje nalazi i u pozdravu mira na kraju sv. mise. U središtu se Euharistije nalazi pozdrav mira, koji ljudi sami sebi ne mogu dati, nego je to veličanstveni Božji dar, koji one što ga primaju poziva i obvezuje da taj mir dalje daju u različitim situacijama svojega života i da mu tako služe da on dobije priliku u današnjem svijetu. Zbog toga na kraju sv. mise pozdrav mira završava sa: "Ite missa est!", što znači: sada je dovoljno molitve i hvale, sad idite na posao i ostvarite vaše poslanje u svijetu. Sada je vrijeme poslanja!<sup>87</sup>

<sup>83</sup> J. Ratzinger, *Kommunion - Kommunität - Sendung. Über den Zusammenhang von Eucharistie, Gemeinschaft (Gemeinde) und Sendung in der Kirche*, u: Joseph Ratzinger, *Schauen auf den Durchbohrten. Versuch einer spirituellen Christologie*, Einsiedeln, 1990., str. 67.

<sup>84</sup> ODK 80.

<sup>85</sup> Usp. Antonella Meneghetti, *Comunicare alla parola e al corpo e sangue di Cristo*, u: *Eucaristia dalla celebrazione al culto eucaristico a 30 anni dalla 'Eucharisticum Mysterium'*, a cura di Rinaldo Falsini, Nuova collana Liturgica, Milano, 1997., str. 41-55, ovdje 42.

<sup>86</sup> Usp. Ivan Pavao II., *Sollicitudo rei socialis*, 48

<sup>87</sup> Kurt Koch, *Leben erspüren - Glauben feiern. Sakramente und Liturgie in unserer Zeit*, Freiburg im Breisgau, 1999., str. 227.

Euharistijsko zajedništvo s Kristom ohrabruje na nasljedovanje i zauzimanje za kršćanske vrednote u društvu i na svim razinama života:<sup>88</sup> privatnoj, poslovnoj, kulturnoj i drugima. Sukladno tome i kateheza koja se temelji na Euharistiji podupire društvenu dimenziju vjere<sup>89</sup> te se bori protiv mentaliteta *geta* kao i protiv neangažiranosti kršćanina u društvu.

Neizostavna dijakonijska dimenzija euharistijske kateheze<sup>90</sup> drži ravnotežu u katehetskom procesu između sakramentalizacije<sup>91</sup> (liturgije Crkve) i liturgije svijeta (darivanje vlastitoga života)<sup>92</sup>. Ona oslobađa od ritualizma jer obvezuje vjernika ne samo da aktivno sudjeluje u liturgiji nego da kršćanske vrednote svjedoči u svim područjima života.<sup>93</sup>

Ako se dijakonijska dimenzija euharistijske kateheze nedovoljno naglasi ili se prenaglasi, mogu nastati određene poteškoće:

- Euharistijska kateheza može ovu dimenziju zapostaviti te se samo usmjeriti na pripremu za sakramentalni život i koncentrirati se na uvođenje u liturgiju. Tada ona služi unutarcrkvenoj duhovnosti koja vjernike ostavlja bez hrabrosti za društveno-politički angažman.
- Dijakonijska, odnosno politička dimenzija euharistijske kateheze može biti prenaplašena. To katehezu udaljava od njezinih specifičnih odrednica i vodi k čistom humanizmu. Na taj način dijakonijska dimenzija šteti liturgijskoj (slavljeničkoj) dimenziji euharistijske kateheze.

Euharistijska katehetska djelatnost takav je proces koji se u izgradnji katehetskih modela na temelju euharistijske duhovnosti

---

<sup>88</sup> ODK, 86.

<sup>89</sup> Usp. M. Lehner, *Caritas 2000 - Perspektiven und Optionen*, u: Walter Krieger Balthasar Sieberer, (ur.), *Caritas - Dienst an Menschen und Gesellschaft*, Würzburg, 1999., str. 64-80.

<sup>90</sup> Prema Dekretu o službi i poslanju svećenika *Presbyterorum ordinis* (PO) 6, Euharistija je samo onda potpuna kada vodi različitim djelima ljubavi prema bližnjemu, međusobnoj pomoći kao i mnogovrsnim oblicima kršćanskog svjedočenja.

<sup>91</sup> To znači promicati samo liturgijsko slavlje, kult, sakramente, pobožnost bez drugih strana kršćanskoga života.

<sup>92</sup> R. Razum, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 2001., str. 167.

<sup>93</sup> Usp. Franz Weber, *Für oder gegen die Armen? Zur Entstehungs- und Wirkungsgeschichte einer notwendigen Grundentscheidung der Kirche*, u: Rainer Bucher, Ottmar Fuchs, Joachim Kügler, (Hrsg.), *In Würde leben*, Luzern, 1998., str. 188-208.

sastoji u traženju ravnoteže između triju temeljnih uloga Crkve: martirije, liturgije i dijakonije.

### 5. *Društveno-pastoralni kontekst euharistijske kateheze u našoj zemlji*

Na temelju prethodnoga promišljanja došli smo do spoznaje o međusobnoj uskoj povezanosti Euharistije i svakodnevice. Već iz istraživanja koja su provedena u samo tri zagrebačke župe<sup>94</sup> postaje vidljiva teza koja će se potvrditi gotovo u svim socio-religijskim istraživanjima u Hrvatskoj,<sup>95</sup> a ta je da se u poimanju vjernika slavljenje i shvaćanje Euharistije te svakodnevno življenje jako odvajaju. Iz toga je vidljivo i obilježje (do)sadašnjega katehetskoga postupka - da kulminacijsku točku kateheze odraslih ne predstavlja fascinantna i zastrašujuća tajna Euharistije i života, barem ne na način razumljiv današnjem čovjeku.

Kulturno-društvena situacija Hrvatske u ovom kasnijem poratnom razdoblju obilježena je posljedicama rata i patnjama koje je velik dio stanovništva pretrpio psihički ili fizički. Još je uvijek duboka tuga ljudi zbog gubitka najbližih. Kod mnogih pogođenih ta je žalost povezana s oproštenjem. Njihovi su se negativni osjećaji pod utjecajem mnogih elemenata, posebice utjecajem vjere, promijenili. Nasuprot tomu, postoji još veliki dio stanovništva koji je ratom bio izravno ili neizravno pogođen (izbjeglice, vojnici, zlostavljani i silovane žene, ljudi koji su izgubili svu svoju imovinu), koji teško može prijeći preko nanesenoga mu zla i nepravde i čija je tuga velika opasnost za (samo)destrukciju i mržnju. U takvoj situaciji pojavljuju se dvije poteškoće: oni koji su u ratu bili žrtve mogu, ne uspiju li kanalizirati svoju tugu na pravi način, na bilo koji način postati novi počinitelji. Druga opasnost, koja se posebice javlja nakon 2000. godine, proces je proglašenja krivima onih koji su bili žrtve ili heroji rata. Ta međusobnim pripisivanjem krivnje blokirana komunikacija ne može biti riješena u kratko vrijeme ni samo ljudskim snagama. Ljudski način razmišljanja ne nalazi opravdanja ni izlaza iz te situacije. Poratno je razdoblje teško vrijeme za hrvatski narod koji žeda za boljom budućnošću: duhovno, moralno, društveno, ekonomski i kulturno.

<sup>94</sup> Pogledati početak članka gdje se potanko opisuje istraživanje.

<sup>95</sup> Jedno od njih je istraživanje "Vjera i moral" objavljeno u BS 68 (1998), str. 4.

Nadalje, veći dio pučanstva naše zemlje sebe smatra vjernicima,<sup>96</sup> iako su procesi sekularizacije, individualizacije i pluralizacije vjerskih poimanja sve prisutniji. U odnosu na cjelokupni kontekst Hrvatske, u odnosu na konkretnu međusobnu komunikaciju u ljudskoj svakodnevici, rijetko se primjećuje svijest o pretvorbenoj snazi Euharistije. Da je euharistijsko slavlje mjesto na kojem se vlastita konkretna svakodnevica može prinijeti milosnim Božjim rukama koje su je u stanju posvetiti, stoji na margini ljudskoga promišljanja.

Nesklad između Euharistije i svakodnevice vidljiv je i u ekleziološko-pastoralnoj situaciji župne zajednice. Kršćansko zajedništvo, koje u Euharistiji doživljava svoju puninu, rijetko je prisutno u upravljanju župom i pastoralno-katehetskim događajima u njoj. Ako se kompleksna situacija Crkve u Hrvatskoj još jednom promotri, postaje jasno da nam župe malo nalikuju euharistijskoj zajednici<sup>97</sup> u kojoj se svaki spoznaje kao grešnik i kao pravednik,<sup>98</sup> kao žrtva i počinitelj. Tek iz te perspektive pokazuje se besmisao izopćavanja: euharistijska nam zajednica otvara oči za nas same i daje nam vidjeti da smo u različitim životnim situacijama i ulogama, u različitim vremenima istodobno i žrtva i počinitelj, pravednik i grešnik, izdan i izdajnik. Ona nam osvjetljava Isusov način tumačenja života, ali ne samo to, ona djeluje performativno, to znači da je ona transformacija, da uspostavlja novu društvenu zbilju, jedan fragment nove kulture življenja. Ta euharistijska kultura življenja ne postoji kao dovršena, cjelovita niti je unaprijed stilizirana za svaku konkretnu situaciju, nego se mora uvijek iznova stvarati u suodnosu s konkretnim prilikama i ljudima. Ona je uvijek darovana kultura življenja koja se ne može izvana nadodati ni naučiti, nego je plod Božje milosti. Kao takva ona je bitni dio, nezamjenjivo središte kateheze - posebice euharistijske.

## 6. Župna zajednica kao euharistijska zajednica

Tko s Isusom blaguje, ne može ostati "stari" čovjek. Božja prisutnost mijenja čovjeka i njegov odnos prema zajedništvu

---

<sup>96</sup> Npr. prema socioreligijskom istraživanju "Vjera i moral", 87 posto pučanstva izjašnjavaju se vjernicima. Usp. BS 68 (1998), str. 4.

<sup>97</sup> Usp. J. Čorić, *Nova župa - mogućnost angažmana katoličkog laikata*, u: *Kateheza* 22 (2000) 4, str. 333-341.

<sup>98</sup> Opravdan Kristovom žrtvom na križu.

ljubljene djece Božje. Zbog toga Euharistija posjeduje bitno zajedničarki karakter. A ono što gradi euharistijsku zajednicu, Isusova je prisutnost u Euharistiji. Euharistijsko poimanje čovjeka kao osobe u odnosu nedjeljivo je povezano s nastankom zajednice (Crkve, župne zajednice). Po svome bitku koji proizlazi iz susreta s Isusom, euharistijska je zajednica na najrazličitije načine povezana s novim tumačenjem života, s novom životnom orijentacijom, te sukladno tome s novim djelovanjem. Euharistijska zajednica kao zajednica onih koji životnu snagu crpe iz susreta s Isusom i koji navješćuju o tome susretu, izazov je i za današnju župnu zajednicu. U Ivanovim je spisima euharistijska zajednica obilježena kao ona koja navješćuje i koja je zajednica Kristovih svjedoka: "Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo svojim očima vidjeli, što smo promatrali i što su naše ruke opipale o Riječi života - da, Život se očitovao, mi smo ga vidjeli i svjedočimo za nj (...) da i vi imate s nama zajedništvo" (1 Iv 1,1-3).

Župna je zajednica pozvana na potpuno, svjesno i djelatno sudjelovanje<sup>99</sup> svih vjernika u sakramentalnom slavlju i ona je subjekt slavlja. Ona je zajednica koja slavi, ali i u isti mah diakonijska zajednica i još nepotpuno eshatološka zajednica koja se ne gubi u svakodnevicu, nego ona koja fascinantne i zastrašujuće tajne života tumači u euharistijskom svjetlu.

Gozba i žrtva su u Euharistiji najdublje međusobno povezane i jedna na drugu upućene. U solidarnosti s Onim koji je žrtvovan radi našega spasenja euharistijska zajednica nije samo zajednica nade i iščekivanja Njegova dolaska u slavi nego je bitno obilježena djelatnom zauzetošću za bolji svijet: Isusova euharistijska prisutnost dinamičke je prirode i ona sudionicima zajedništva stola daje poticaj da svoj život hrabro stave u službu za drugoga uz prihvaćanje svih posljedica. Na taj se način Kristovo djelo otkupljenja dalje posadašnjuje. Kršćani su snagom Euharistije pozvani uzeti udio u Kristovoj sadašnjosti i postati jedno Tijelo, što znači da moraju aktivno sudjelovati u otkupljenju današnjega svijeta i raditi kao što je Isus radio.<sup>100</sup> Ono što je Isus slavio kod svake Pashe, bila je božanska snaga ovladavanja životom i darivanje nade i smisla onima koji su najdublje poniženi i odbačeni. Bog staje na stranu slabih i ne ukida borbu protiv siromaštva bilo koje vrste. Odatle izvire diakonijsko obilježje kršćanske euharistijske zajednice.

<sup>99</sup> Usp. SC 14, 21, 27, 41.

<sup>100</sup> Usp. Nikola Hohnjec, *Euharistija, solidarnost i zajedništvo*, u: BS, 70 (2000), str. 773-786, ovdje 777.

Crkva, tj. župna zajednica kao euharistijska zajednica koja želi ostati vjerna svojoj središnjoj tajni nije samo zajednica koja slavi, zajednica koja se nada i služi. Ona, koja je utemeljena nakon poslanja Duha Svetoga, bezuvjetno je i neodjeljivo slavljenička, dijakonijska i eshatološka zajednica poslanih da sudjeluju na ostvarenju Kraljevstva Božjega već na ovome svijetu.<sup>101</sup>

Na taj način karakterizirana zajednica Crkve ima tri zadaće: liturgijsku, martirijsku i dijakonijsku. Za orijentaciju euharistijske kateheze od velike je važnosti imati pred očima međusobnu ovisnost ovih temeljnih zadaća i njihova sjedinjenja u euharistijskom slavlju. Sve tri zadaće čine jednu cjelinu i međusobno se duboko prožimlju: tamo gdje se naviještanje ne temelji na duhovnosti i strahu Božjem, postaje prazno i obično "blebetanje", tamo gdje se ne temelji u ljubavi, postaje ideologijom; sveta misa koja više nije nošena životvornom i jasnom Riječju, postaje prazan ritual; liturgija koja ne poziva na poslanje, postaje kultom kojim se hrani župna zajednica koja ostaje usmjerena samo na sebe; bez obnovljene i budne Riječi Božje odumire snaga ljubavi; karitas bez Božje ljubavi vrlo lako postaje legalistički pogon. Tako se temeljne zadaće Crkve međusobno nadopunjuju.<sup>102</sup>

Euharistijsko slavlje kao izvor triju temeljnih uloga Crkve stoji u bitnom suodnosu s obnovom župne zajednice i Crkve. U njemu je župna zajednica na dvostruki način prisutna: ona slavlje čini živim jer sudionici u njega donose kršćansku praksu iz svojega života, ali ona je također zajednica koja upravo iz euharistijskoga slavlja crpi snagu, poticaj i energiju za svoj kršćanski život. U slavlju se očituje milosno i poklonjeno zajedništvo. Darovano "mi"<sup>103</sup> koje nastaje u euharistijskom slavlju nije samo sebi svrhom, nego označava da se na temelju proegzistentnog Isusova življenja jedan za drugoga zauzima. To je Isusovo proegzistentno djelovanje uvijek prisutno u Njegovu dolasku u Euharistiji.

---

<sup>101</sup> Usp. Siegfried Wiedenhofer, *Ekklesiologie*, u: Theodor Schneider, (ur.), *Handbuch der Dogmatik*, Düsseldorf, 1992., str. 102.

<sup>102</sup> Karl Lehmann, *Was ist eine christliche Gemeinde?*, u: IKaZ (1972.), str. 495 ss.

<sup>103</sup> Usp. Matthias Scharer, *Das geschenkte Wir. Kommunikatives Lernen in der christlichen Gemeinde*, u: Franz Weber, (ur.) *Frischer Wind aus dem Süden*. Impulse aus den Basisgemeinden, Innsbruck, Wien, 1998., str. 93.

## Zaključak

U ovom kratkom prikazu o bogatstvu Euharistije i o njezinu odnosu prema katehezi vidjeli smo da se u Euharistiji pokazuje životna orijentacija i smisao smrti. Kao središnja tajna Crkve ona bitno utječe na katehezu. Ona je izvor i središte, početak i kraj kateheze. U odnosu na Euharistiju u katehezi se ide za uspostavljanjem novog odnosa prema euharistijskom slavlju, za novim, ponovnim otkrićem kako osobne tako i zajedničarske dimenzije Euharistije<sup>104</sup> te za anticipiranjem euharistijskog načina življenja. Na taj način i tako gledano kateheza je interaktivni komunikativni proces, takva hermeneutika života koja osvjetljuje odnos između Euharistije i konkretne svakodnevice.<sup>105</sup> Konkretni primjer za to je bila društveno-pastoralna situacija u našoj zemlji. Takvi primjeri pokazuju kako su situacije u kojima se čovjek nalazi lomljive i potrebne spasenja i koliko su potrebne spasonosnih, pretvorbenih Isusovih dolazaka u Euharistiji. U odnosu na tu "pretvorbenu snagu" euharistijska je zajednica poseban izazov za župnu zajednicu, za cijelokupnu zajednicu vjernika Crkve i za društvo.<sup>106</sup>

## EUCHARISTIC CATECHESIS – ESSENCE AND SYMPOSITIONS

### Summary

The article consists of two parts. The first part is about the fact, established by socioreligious investigations, that there is a split between the profession of faith and religious practice (the first – communicants' parents). Then, in the context of Passover, the thought structure and specific quality, of the Eucharist is shown;

<sup>104</sup> Usp. Đuro Hranić, Sakramenti Crkve - izvorište i cilj kateheze, u: Kateheza 22 (2000), str. 320-332, ovdje 325.

<sup>105</sup> Usp. Jadranka Garmaz-Mrcela, *Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext Kroatiens- Ergebnisse eines Forschungsprozesses*, u: Martina Kraml, Matthias Scharer, (ur.) *Vom Leben herausgefordert. Praktisch-theologisches forschen als kommunikativer Prozess*, Mainz, 2003., str. 65-73, ovdje 69.

<sup>106</sup> Euharistijska zajednica kao djelomično društveno i kulturno posadašnjen "znak Božje blizine" također je s jedne strane konfrontirajući, a s druge pozivajući izazov društvu.

after that, the influence of the Eucharist on the believers' everyday life is considered.

Fragmentary conception of the Eucharist and privatised living of faith represent a challenge for the Eucharist catechesis which should not be carried out without a preliminary analysis of the context and participants of it: as a core - mystery of the Church, the Eucharist unites liturgical - sacramental aspect of faith as well as the believers' everyday life, integrating all spheres of life. Symbolic and theological content of the Eucharist (Christ's presence, transubstantiation of gifts and the character of community) offer a new "Eucharist" hermeneutics of life and throw a new light on the believers' everyday life.

The second part is about the Eucharist spirituality as a style of life according to the Eucharist "norms" of devotion, sharing and unity. With regard to the basic mission of Church, the idea is to establish a new relation to the Eucharist celebration in the Eucharist catechesis. to discover the personal as well as community dimension of the Eucharist, and also to anticipate the Eucharist way of living. In this respect, the Eucharist catechesis is an interactive communicative process which throws light upon the relationship between the Eucharist and actual everyday life.

#### Literatura:

- Ančić, N. Ante, *Novi teološko-eklezijalni naglasci u poimanju crkvene zajednice*, u: Kateheza (2000), str. 282-292.
- Aračić, Pero, Črpić, Goran, Nikodem, Krunoslav, *Vjerska situacija u Hrvatskom tranzicijskom društvu prema Istraživanju "Aufbruch"*. *Pastoralne posljedice za Crkvu u Hrvatskoj*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, (2000), str. 775-815.
- Baloban, Josip, *Euharistija i župna zajednica*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije (2001), str. 147-152.
- Bodrožić, Ivan, *Euharistija: od povijesti do vječnosti*, Zagreb, 2000.
- Čorić, Josip, *Nova župa - mogućnost angažmana katoličkog laikata*, u: Kateheza 22 (2000), str. 333-341.
- Court, Franz, *Die Sakramente. Ein Lehrbuch für Studium und Praxis der Theologie*, Freiburg, 1995.
- Emeis, Dieter, Schmitt, Karl, Heinz, *Grundkurs Sakramenten-katechese*, Freiburg, 1986.
- Eucharisticum Mysterium, Uputa o štovanju euharistijskog misterija*, Sveta Kongregacija Obreda (25. svibnja 1965.).

- Garmaz-Mrcela, Jadranka, *Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext Kroatiens- Ergebnisse eines Forschungsprozesses*, u: Kraml, Martina/Scharer, Matthias (ur.) *Vom Leben herausgefordert. Praktisch-theologisches forschen als kommunikativer Prozess*, Mainz, 2003., str. 65-73.
- Garmaz, Jadranka, *Ist das eucharistische Geheimnis lebens-relevant? Grundlagen einer Eucharistiekatechese im ekklesiologischen Kontext Kroatiens*, Zagreb, 2003.
- Hohnjec, Nikola, *Euharistija, solidarnost i zajedništvo*, u: BS 70 (2000), str. 773-786.
- Hranić, Đuro, *Sakramenti Crkve - izvorište i cilj kateheze*, u: Kateheza 22 (2000), str. 320-332.
- Koch, Kurt, *Leben erspüren - Glauben feiern. Sakramente und Liturgie in unserer Zeit*, Freiburg im Breisgau, 1999.
- Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Zagreb, 2000.
- Kunzler, Michael, *Leben in Christus. Eine Laienliturgik zur Einführung in die Mysterien des Gottesdienstes*, Paderborn, 1999.
- Lehmann, Karl, *Was ist eine christliche Gemeinde?*, u: IKaZ (1972).
- Lehner, Markus, *Caritas 2000 - Perspektiven und Optionen*, u: Krieger Walter/Sieberer, Balthasar (ur.), *Caritas-Dienst an Menschen und Gesellschaft*, Würzburg, 1999.
- Lies, Lothar, *Sakramententheologie. Eine personale Sicht*, Graz, Wien, Köln, 1990.
- Mate - Toth, Andras / Mikluscak, Pavel, *Nicht wie Milch und Honig: unterwegs zu einer Pastoraltheologie Ost(Mittel)Europas*, Ostfildern, 2000.
- Meneghetti, Antonella, *Comunicare alla parola e al corpo e sangue di Cristo*, u: *Eucaristia dalla celebrazione al culto eucaristico a 30 anni dalla 'Eucharisticum Mysterium'*, a cura di Rinaldo Falsini, Nuova collana Liturgica, Milano, 1997.
- Nocke, Franz Josef, *Spezielle Sakramentenlehre. Eucharistie*, u: Schneider, Theodor (ur.), *Handbuch der Dogmatik*, Düsseldorf, 1992.
- Rahner, Karl, *Die siebenfältige Gabe*, München 1974., prema: Emeis, Dieter/Schmitt, Karl, Heinz, *Grundkurs Sakramenten-katechese*, Freiburg i. Br., 1980.
- Ratzinger, Joseph, *Kommunion - Kommunität - Sendung. Über den Zusammenhang von Eucharistie, Gemeinschaft (Gemeinde) und Sendung in der Kirche*, u: Ratzinger, Joseph, *Schauen auf*

- den Durchbohrten. Versuch einer spirituellen Christologie, Einsiedeln, 1990.
- Ratzinger, Joseph, *Schauen auf den Durchbohrten. Versuch einer spirituellen Christologie*, Einsiedeln, 1990.
- Razum, Ružica, *Poteškoće i zadaci suvremene kateheze*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije, 2001., str. 162-168.
- Scharer, Matthias, *Das geschenkte Wir. Kommunikatives Lernen in der christlichen Gemeinde*, u: Weber, Franz (ur.), *Frischer Wind aus dem Süden. Impulse aus den Basisgemeinden*, Innsbruck, Wien, 1998., str. 84-100.
- Scharer, Matthias/Niewiadomski, Józef, *Faszinierendes Geheimnis. Neue Zugänge zur Eucharistie in Familie, Schule und Gemeinde*, Innsbruck, Wien, Mainz, 1999.
- Schneider, Theodor (ur.) *Handbuch der Dogmatik*, Patmos , Düsseldorf, 1992.
- Schneider, Theodor, *Zeichen der Nähe Gottes. Grundriss der Sakramententheologie*, Mainz, 1979.
- Tomka, Miklos /Zulehner, Paul M., *Religion im gesellschaftlichen Kontext Ost(Mittel)Europas*, Ostfildern, 2000.
- Weber, Franz (ur.), *Frischer Wind aus dem Süden. Impulse aus den Basisgemeinden*, Innsbruck, Wien, 1998.
- Weber, Franz/ Marketz, Josef/ Schneider, Sebastian (ur.), *Das Leben entfalten. Ein pastoraler Grundkurs in der Gemeinde*, Innsbruck, 1999.
- Weber, Franz, *Für oder gegen die Armen? Zur Entstehungs - und Wirkungsgeschichte einer notwendigen Grundentscheidung der Kirche*, u: Bucher, Rainer/Fuchs, Ottmar/Kügler, Joachim (ur.), *In Würde leben*, Luzern, 1998., str. 188-208.
- Zizioulas, Johannes D., *Die Welt in eucharistischer Schau und der Mensch von heute*, u: US 25 (1970), str. 342-349.